

רשק
שיעורי
תורה

היכלי תורה

יום וערש"ק ויקרא כט אדר תשע"ב ♦ דף היומי בבלי: כריתות ד ירושלמי: מגילה ה

הגדה של פסח בגדי השרד לרבינו יעקב אביהצירא זצוק"ל

עם התקרב חג החירות מתבשר עולם התורה בהוצאתו לאור של 'בגדי השרד' על הגדה של פסח לרבינו יעקב אביהצירא זצוק"ל, בהוצאה מפוארת ומבוארת ע"י 'עוז והדר'. ספר בגדי השרד מעטר את נוסח ההגדה מוגה ומדויק, עם פסקי הלכות ממרן ה'בן איש חי' זי"ע, וכולל בתוכו דרוש לשבת הגדול מספר 'דורש טוב' לרבינו זצוק"ל.

את חיבורו של רבינו זי"ע מעטרים שני מדורי ביאור, ייחודיים ונפלאים, הניצבים לתפארה סביב דבריו. מטרתם לפתוח שער של הבנה וידיעה בעניינים המובאים בחיבורו הק' של רבינו, להיטיב את הבהירות בכוונתו ולהרחיב את אוצר המושגים הנדרשים על מנת ללמוד את מאמריו הנשגבים. מהם עניינים של תורת הנסתר והסוד, מהם סוגיות סבוכות בש"ס ובשו"ע, ומהם מאמרים עמוקים שלשונם נדיר או אינו מוכר. כל אלו מבוארים ומוסברים היטב במדורי הביאור.

על עריכת הביאורים הופקד צוות גדול של תלמידי חכמים מופלגים שליט"א מחברי 'עוז והדר' העוסקים בתורתו של רבינו הפזורה בכמה וכמה ספרים, בכל תחומי התורה, הנגלה והנסתר, הדרוש וההלכה. העורכים ישבו על מדוכת העריכה בכובד ראש וביראת הרוממות, ועמלו בדקדוק על כל תיבה ואות, לפענח את הנדרש ולבאר את הנצרך, על מנת שכל דורש ומבקש יוכל להיכנס בהיכלי תורתו של רבינו ולקנות לנפשו הימנה.

מדורי הביאורים נחלקו והיו לשני ראשים, ביאור 'בינת השרד' - מדור הביאור העיקרי, שבו מוסבר עומק כוונתו של רבינו זי"ע, בכל מקום כפי הנצרך הן על דרך הפשט והן על דרך הסוד. גם לשונו של רבינו זי"ע, שהיתה טבועה בבני הדור ההוא, ואינה מוכרת כל כך לבני דורנו, פוענחה ותרגמה לשפתנו-אנו. בין דבריו אף ישנם ניבים ומליצות לשון שיסודם בפסוקים או מדרשי חז"ל, שאינם נהירים דיים ללומד הממוצע, אלו הוצגו במדור 'בינת השרד' בכדי שיהיה שטף דברי רבינו ברורים ומובנים היטב לכלל הלומדים.

ילקוט 'עין השרד' - בו מובאים מדרשי חז"ל ואמרותיהם, אשר הובאו בדברי רבינו זי"ע, והביאם בקצרה כדרכו, או שיש תוספת מרובה ללומד לדעת את לשון הגמרא או המדרש, לראות את כל מאמר הזוהר הק' הנצרך להבנה, או דברי המפרשים העוסקים בנידון של רבינו. כל אלו נערכו בקפידה, ונסדרו במידה שקולה ומתבקשת, על מנת להביא את התועלת הרצויה בהבנה ובבהירות הלימוד.

במהדורה ייחודית זו נוספו אף חלוקה לקטעים ופיסוק, חידוש נוסף נתחדש במהדורה מובחרת זו בהוספת כותרות בצד החיבור, בהם יוכלו הלומדים לדעת מה תוכן האמור בו, ומה חידש בזה רבינו. את הספר ניתן להשיג החל מימים אלו בחנויות הספרים המובחרות ברחבי הארץ.

נושאי הדף בעלון

- ש"ב שנשבע בכתב שלא ישחט.....כריתות ד
- השתמשות באותיות א"ב לתשמיש חול.....כריתות ה
- צירוף העבריינים לתפילה ביום הכפורים.....כריתות ו
- תקנה שלא לקנות דגים מחמת היוקר.....כריתות ז
- טבילת כלים של גר שהתגייר.....כריתות ח
- מצות צדקה בפחות משוה פרוטה.....כריתות ט
- שיעור פדיון חיוב חטאת.....כריתות י
- כפתור ופרח.....עמוד 5

שו"ב שנשבע בכתב שלא ישחט

ובשו"ת דברי חיים (יו"ד ח"א סי' יז) דן בנידון זה, אודות השבועה שקיבל עליו שו"ב אחד בכתב שלא ישחט יותר מהיום הנקבע והלאה. והביא דברי החתם סופר (שו"ת, יו"ד סי' רכו) שהחמיר מאוד בשבועה בכתב. והנה החות יאיר (שם) הביא ראיה ששבועה בכתב היא שבועה, ממה שהצריכה התורה למעט לענין עדות 'מפיהם' ולא מפי כתבם (גיטין ע"א.), ומשמע שבשאר מקומות הכתיבה נחשבת כדיבור.

והשב יעקב (שם) דחה ראייתו, וכתב שלעולם שבועה בכתב אינה שבועה, כיון שדברים שבפה אין נאמרים בכתב, ורק בעדות הוצרכנו ללמוד דין זה מדרשה, כיון שהיה מקום לומר שבה אין דין אמירה, אלא רק גילוי מילתא בלבד שיגלו העדים שיודעים מה שהיה, וגילוי זה יכולים לעשות גם בכתב, ולכן הוצרכה התורה למעט שאין עדות בכתב מועלת. והחתם סופר דחה דבריו, שאדרבה בעדות צריך להבין הדבר ולהבחין האמת, ודבר זה אי אפשר לעשות אלא על ידי שמיעה מפי המדבר, ואף על פי כן הוצרכנו לדרשה ללמוד שעדות בכתב פסולה [והטעם מפני זה גופא שאי אפשר לברר העדות בעל פה], ואם כן מוכח שבכל דיני התורה כגון בשבועה גם כתיבה כדיבור.

ותמה הדברי חיים על החתם סופר שנקט שיעקר העדות היא בירור הדברים בפה, שבסוגייתנו מוכח שיעקר העדות אינה בפה אלא בראיית העין, שכן הקשו לר' יוחנן שסובר שכפיפת קומתו חשובה מעשה לענין קרבן בעבודה זרה, א"כ למה עקימת שפתו אינה חשובה מעשה לגבי מגדף, ותירץ רבא שמגדף עיקר איסורו הוא בלב [שהוא תלוי ברוע לבו ידע למי גידף, רש"י (לעיל ג: ד"ה וישנו)], אבל בכל התורה עקימת שפתו חשובה מעשה. והקשה ר' זירא, מהמבואר בתורת כהנים שעדים זוממים חשובים שאין בהם מעשה, והרי כתוב בהם (דברים יז) 'על פי', ואם כן נאמר שדיבורם חשוב מעשה כמו בכופף קומתו לפני עבודה זרה.

ותירץ רבא, שגם עדים זוממים אין עיקר איסורם בדיבורם אלא בראיית העין שמעידים מה שראו. ומבואר שיעקר העדות היא גילוי הדבר שראו ולא בירורו על פי דיבוריהם, ושלא כדברי החתם סופר. ואם כן יש לומר כדברי השב יעקב, שמטעם זה הוצרכה התורה למעט עדות בכתב, כיון שההגדה בפה אינה עיקר העדות הוצרכה התורה למעט עדות בכתב, גם אם בכל התורה כתיבה אינה כדיבור.

וכתב הדברי חיים, שמסברא מנין לנו לחלק ולומר שגם שבועה בכתב היא שבועה, ומי יודע טעמי התורה, ולפי מדרשו של רשב"י ז"ל (ראה תיקוני זוהר תיקון סט, ק"ח). בודאי עיקר הקפידא הוא על ביטוי ברוח פיו ובנפשו, כמבואר בדבריו הקדושים, מה שאין כן בכתב, ואפילו לפי פשוטי התורה איך נלמוד כתב מהגדה בעל פה, שאין כאן גזירה שוה ולא קל וחומר.

ומסיק, שיותר נראה דעת האומרים ששבועה בכתב אינה שבועה, אך אין בידינו הפעוטים להכריח בדבר שגדולי קמאי הניחו בספק, ובפרט גאון אחרון כהחתם סופר שפסק כן הלכה למעשה, ולכן צריך השו"ב להחמיר ולקיים שבועתו אשר נשבע בכתב, ואף אין להקל בשביל פרנסת השו"ב והפעוטות התלויים בו.

השתמשות באותיות א"ב לתשמיש חול

ובבאר שבע ומנחם שלמה יישובו בזה גם מה שנקטו (מידות פ"ג מ"א, כלים פכ"ח מ"ז, עירובין נה. ועוד) 'כמין ג"ם', שפירש רש"י (זבחים נג: ד"ה כמין גמא) ושאר המפרשים שהיא גימ"ל יונית עשויה כמין כ"ף פשוטה שלנו, א"כ למה לא נקטו כמין כ"ף פשוטה. ותירצו כתירוצם הנזכר, שאינו כמין כ"ף פשוטה ממש אלא דומה לו במקצת. אמנם רבינו מנוח (סוכה פ"ד ה"ב) כתב בטעם מה שהזכירו לענין סוכה שעשאוה כמין ג"ם, שלא רצו לתאר לאותיות הקודש שום דבר של חול, וזהו מהפלגת הגדולים לקדושת התורה ולכבודה.

וכתב באורה ושמחה (על הרמב"ם שם), שמכאן יש ללמוד להזהר בקדושת אותיות התורה, ומכל שכן שלא לכתוב בהם דברים בטלים וכל שכן דברים אסורים, ועל דרך מה שכתב הרמב"ם (אבות פ"א מ"ז ד"ה ולא המדרש), שאם יהיו שני שירים העוסקים בדיבור המאוס, ואחד משניהם עברי והשני בלשון ערבי או בלשון אחרת, תהיה שמיעת העברי והדיבור בו יותר מאוסה אצל התורה, למעלת הלשון, לפי שאין ראוי להשתמש בלשון זו אלא למעלות.

ובספר שומר אמונים (מאמר צהלי ורוני פ"ב) האריך הרבה בחומר האיסור להשתמש בלשון הקודש לדברי חול, וכל שכן לדברים אסורים, וכתב שאין ספק שרוב הצרות והתלאות נתנוצצו על ידי שקלקלו וחללו לשוננו הקודש והנורא.

ובאילת השחר (שמות כ"ט ב) הקשה על דברי רבינו מנוח, שהרי אין מתארים את האות ג"ם לצורך דברי חול אלא לדברי תורה, ולמה לא ישתמשו לשם כך באותיות הקודש. אך כתב שמצאנו כעין זה בט"ז (יו"ד סי' רפב ס"ק יג) שאסור להניח ספר בכדי להגביה את הספר שלומד בו, משום שבזיון הוא [וראה במגן אברהם (סי' קנד ס"ק יד) שכתב שמשמע שאין איסור בדבר], ולדברי הט"ז מבואר שאף לצורך קודש אין להשתמש בדבר שיש בו קדושה, ויש לומר שאף באותיות הקודש הוא כך.

ובשלמי תודה (סוכה, פתיחה עמ' יג) הביא, שהעירו על דברי רבינו מנוח מדברי הרמב"ם (שכנים פ"ט ה"ט) שכתב, וז"ל, ראובן שהיה כתלו סמוך לכותל שמעון כמין גם, ובא ראובן לעשות כותל שני כנגד כותל שמעון עד שיעשו השלשה כתלין כמין בי"ת, הרי שמעון מעכב עליו עד שירחיק מכנגדו ד' אמות וכו'. הרי שכתב הרמב"ם 'כמין בי"ת', וכינה לאותיות הקודש דבר של חול, אף שכתב קודם לכן 'כמין גא"ם', ומוכח שאין הטעם משום כך. ואולי לא היה לו דוגמא אחרת באותיות יוניות שהוא כמין בי"ת, וצ"ע. ויש שתירץ שצריך לומר 'כמין בית', והכוונה לבית ולא לאות בי"ת, והגרשיים שלפנינו צריך להיות על תיבת ג"ם שלפניו, עיי"ש.

לרישום ועדכון שיעורי תורה ניתן לשלוח

פקס ל: 03-543-5757

צירוף העבריינים לתפילה ביום הכפורים

בגמרא אמר רב חנא בר חנא אמר רבי שמעון חסידא, כל תענית שאין בה מפושעי ישראל אינה תענית, שהרי חלבנה ריחה רע ומנאה הכתוב עם סממני קטורת. אביי אמר מהכא 'ואגודתו על ארץ יסדה' (עמוס טו), שבזמן שבני ישראל אגודים יחד אז הארץ עומדת על יסודה.

כתב בשו"ע (או"ח סי' תרי"ט ס"א), שבליל יום הכיפורים נוהגים שאומר שליח הצבור 'בישיבה של מעלה ובישיבה של מטה, על דעת המקום ועל דעת הקהל, אנו מתירין להתפלל עם העבריינים'. ובטור כתב שהוא מהטעם הנזכר, שכל תענית ציבור שאין בה מפושעי ישראל אינה תענית, ולכן אנו מצרפים את פושעי ישראל להתפלל עמנו ביום הכפורים. ומקורו בכלבו (סוף סי' סח) ותשב"ץ קטן (סי' קלא) בשם מהר"ם מרוטנבורג.

והב"ח (שם ס"א) כתב, שאמירה זו אינה כי אם הודעה לבד שלא יתמחו העולם על שהעבריינים מצטרפים לתפילה, ולכן מודיעים להם שגם בישיבה של מעלה הסכימו על כך, והמקור לידיעתנו על הסכמתם הוא ממימרא זו של רבי שמעון חסידא, וכמו כן הישיבה של מטה בכל מקום שהיא קבועה גזרו והתירו גם כן להתפלל עם העבריינים ביום הכפורים.

ומה שמוסיפים לומר 'על דעת המקום ועל דעת הקהל' הוא כדי שלא יחשבו שכבר נפטרו מעבריינותם כיון שהתירו להתפלל עמם, ולכן מפרשים ואומרים להם שזה אינו, ולא התירום אלא על דעת המקום שיחזרו בתשובה למקום ברוך הוא ולא יחזרו לעבריינותם. ועל פי זה כתב, שצריך לשנות הנוסח ולומר 'בישיבה של מעלה ובישיבה של מטה מתירין להתפלל עם העבריינים על דעת המקום ועל דעת הקהל'. וכיון שאינה כי אם הודעה בלבד, אין צריכים שיאמרו אותה שנים, כמו שכתב במנהגי מהר"א טירנא (ראה מנהגי יום הכפורים ד"ה ערבית), אלא הגדול בלבד מודיע כן, וכן כתב מהר"ל (הל' ליל יום הכ' סי' ה), שטרם ירד שליח צבור לפני התיבה היה עומד הוא לפני התיבה ואמר 'בישיבה וכו', וכן המנהג שהגדול שבכל עיר ועיר אומר נוסח זה.

ובשיירי כנסת הגדולה (סי' תרי"ט הגה"ט סק"א) כתב, קבלתי משם מהר"ש סבע ז"ל שהיה אומר 'אנו מתירים להתפלל את העבריינים', והכוונה לומר שמתירים אותם מעבריינותם כדי להתפלל עמם, וכמו שמתבאר מדברי רבותינו בעל הטור והכלבו והרשב"ץ, ונוסחא זו נכונה וכן אני נוהג לומר וכו'. ולנוסח זה הסכימו רבים מפוסקי ספרד.

ובאליה רבה (סק"ד) כתב, שלפי מנהגינו שאנו אומרים 'אנו מתירים להתפלל', נמצא שהיא התרה שאנו מתירים ולא הודעה בלבד שמתירים בבית דין של מעלה, ואם כן צריך ששלשה יאמרו נוסח זה, שהתרת נדרים היא בשלשה.

לרישום ועדכון שיעורי תורה ניתן לשלוח

פקס ל: 03-543-5757

תקנה שלא לקנות דגים מחמת היוקר

בצמח צדק (הקדמון, סי' כח, הביאו במגן אברהם סי' רמב סק"א) דן, בדבר מה שפעם אחת היו הערלים מוכרי דגים מייקרים השער לפי שראו שהיהודים קונים לכבוד השבת, לפי שהבינו שיקנו מהם גם אם יהיו ביוקר, ועשו הקהל הסכמה ששום אדם לא יקנה דגים שני חדשים, ושאלו התלמידים אם רשאים לעשות כן כיון שכבוד שבת הוא. והשיב שנכון לעשות כן. והוכיח כן ממשנתנו במעשה שעמדו קינים בירושלים בדינר זהב, ואמר רבי שמעון בן גמליאל המעון הזה לא אלץ הלילה עד שיהיו בדינרים, נכנס לבית דין ולימד האשה שיש עליה חמש לידות ודאות חמש זיבות ודאות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים ואין השאר עליה חובה, ועמדו קינים בו ביום ברבעתים. ופירש רש"י (ד"ה נכנס), שאף על פי שהיקל על דברי תורה עת לעשות לה' הוא, שאלמלא לא ימצאו יחדלו מלהביא אפילו אחד, ויאכלו קדשים בטומאת הגוף. ומבואר שאפילו בדבר דאורייתא היקל משום היוקר, כל שכן קניית דגים שאינו אלא לכבוד שבת, שאף על גב שאף חיוב כבוד שבת הוא מדאורייתא, מכל מקום יוצאים ידי חובת כבוד שבת בכל דבר, ולא דווקא בדגים. ולכן אם על ידי זה שקונים לכבוד שבת דגים מתייקר השער, יכולים לעשות תיקון שלא יקנו דגים כלל לכמה שבתות כדי שיוזלו.

וכתב, שאין לומר שהטעם שרבן שמעון בן גמליאל ביטל את המצוה הוא משום שחשש שמא יעברו על איסור אכילת קדשים בטומאת הגוף, וכמו שפירש רש"י (שם), אבל בענין הדגים אין לחשוש לאיסור שמא יבטלו אנשים מלקנות דגים מחמת היוקר, שהרי אמרו (ביצה טז). שכל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים, חוץ מהוצאת שבתות והוצאת יום טוב והוצאת בניו לתלמוד תורה, שאם פחת פוחתים לו ואם הוסיף מוסיפים לו, ואם כן יש מקום לבעל דין לומר שאין לחשוש שלא יקנו האנשים דגים, שהרי ידעו שהקב"ה פורע להם הכל. אך באמת זה אינו, אלא כשם שחוששים בקינים שלא יקנו אפילו אחד מחמת היוקר, כך יש לחשוש שהעניים לא יקנו לעולם דגים מחמת היוקר, שבדאי מי שיש לו ממון מצוי להוציא יכול להרבות להוצאת שבת לכבודו והקב"ה פורע לו, אבל עניים שאין להם ממון מצוי כדי להוציא הרבה לכבוד השבת, היאך יהיו יכולים לקנות כיון שאין להם. ואם הדגים יתייקרו כל כך לא יוכלו העניים לעולם לכבד את השבת בדגים. לכך נכון לעשות תיקון שלא יקנו דגים כלל לכמה שבתות כדי שיוזלו, ויוכלו אחר כך אפילו העניים לכבד את השבת בדגים.

אך בערוך לנר (ד"ה נכנס לב"ד) הוכיח, שדעת רוב הראשונים שרשב"ג לא הורה נגד דעתו, אלא סבר להלכה כך שהשאר אינם חובה עליה. ותמה איך למד הצמח צדק מסוגייתנו שיכולים לעשות תקנה נגד הדין, והרי לדעת רוב הראשונים לא עשה רשב"ג נגד הדין. ואף לפירוש רש"י שהורה שלא כדן משום עת לעשות לה', אין הוכחה שביטל את הנשים מלהביא את שאר הקרבנות לעולם, ואפשר שאחר שהוזל השער חזר והורה להן להביא שאר קרבנותיהן, ולא ביטלן אלא לזמן, ואיך למד מכאן הצמח צדק לביטול כבוד שבת לזמן, שהרי אם לא יאכלו דגים בשבת זו לא יוכלו לתקן כבודה של השבת הזו במה שיאכלו דגים בשבת אחרת. וראה עוד בשו"ת כתב סופר (או"ח סי' לח) בשם החתם סופר (בהגהותיו לשו"ע או"ח סי' רמב) שדחה גם כן הראיה מסוגייתנו.

טבילת כלים של גר שהתגייר

פסק בשו"ע (יו"ד סי' קכ"א), שהקונה מהנכרי כלי סעודה של מתכת או של זכוכית, או כלים המצופים באבר מבפנים, אף על פי שהם חדשים צריך להטבילם במקוה או מעיין של ארבעים סאה. וטעם הדין מבואר בירושלמי (ע"ז פ"ה ה"ו), לפי שיצאו מטומאת הנכרי ונכנסו לקדושת ישראל.

וכתב בחדרי דעה (יו"ד שם) שצריך עיון, שלפי טעם זה נמצא שגם גר שהתגייר יהיו כליו צריכים טבילה, ולא מצאנו דין זה בשום מקום. ואולי הטעם שאין צריך טבילה הוא כיון שאינו כמעשה שהיה במלחמת מדין [שמטעם זה פטור בשואל כלי סעודה מן הנכרי, כמו שפסק בשו"ע (שם סי' קכ"ח), וכמבואר בעבודה זרה (ע"ה)].

ובשו"ת מהרי"א הלוי (ח"א סוף סי' קט) נשאל, לדעת הראשונים הסוברים שטבילת כלים היא מן התורה, מפני מה לא מצאנו שהוצרכו ישראל להטביל את כליהם בקבלת התורה [ולא התחדשה פרשת טבילת כלים אלא במלחמת מדין אחר ארבעים שנה], והרי מבואר בסוגייתנו שבזמן קבלת התורה נכנסו אבותינו לברית, במילה וטבילה והרצאת דמים כגדר גירות. וכתב מהרי"א, האמת אגיד ולא אבוש כי אינני זוכר בגר שהתגייר אם נאמר בטור ושו"ע שיהיו כליו צריכים טבילה. ואף אם יהיה כדברי השואל שהם צריכים טבילה, מכל מקום כאן לא שייך הטעם שנכנסו הכלים מטומאת נכרים לקדושת ישראל, אף על פי שהיו נחשבים כגרים, כיון שישראל קודם מתן תורה לא היו טמאים ח"ו, וכבר נצטוו קצת מצוות במרה, ושירת הים מחלה להם כל עונותיהם כמבואר במדרש (שמו"ר כ"ג, שיה"ר פ"ד א"ג), ולכן הם בודאי לא היו צריכים לטבול כליהם.

אך בספר גבעות עולם (דיני טבילת כלים ס"ו) כתב בשם בעל הקובץ תשובות, שגר שהתגייר צריך להטביל את כל הכלים שהיו שלו בהיותו גוי, ואף אם כבר הטבילם כשהיה גוי לפני גירותו, לא עלתה לו הטבילה כיון שבאותה שעה עדיין לא התחייב בה, וכתב שיש עצה שיוכל להקנותם לישראל ואז יוכל להטבילם בעודו גוי אפילו שאין ישראל עומד על גביו ורואה את טבילתו, כיון שלגבי עצמו נאמן הוא.

וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' צב אות ב, ח"ו סי' רמה אות ב), שיש להסתפק לענין גר שהתגייר אם צריך טבילה לכליו מעיקר הדין, שהרי אין לך יוצא מטומאת גוי ונכנס לקדושת ישראל גדול מזה, או שמא כיון שאינו כמעשה שהיה במדין שהרי אין כאן לקיחה מרשות לרשות אין צריך טבילה [וכמו שצידד בחדרי דעה]. ופשט בשבט הלוי שצריך טבילה, שמה שצריך כמעשה שהיה במדין אינו על עצם הלקיחה שצריך קנין, שאין הקנין הגורם, אלא הגורם הוא שמתחילה היו הכלים לגמרי ברשות גוי ועכשיו נכנסו לגמרי לקדושת ישראל, ובסתם אין דבר זה שייך אלא בלקיחה ולא בשאולה, אבל בגר שנתגייר מתקיים תנאי זה גם בלי קנין כלל, וצריכים טבילה מן הדין. וע"ע בתשובות והנהגות (ח"א סי' תמט).

ובעטרת משה (יו"ד סי' סה אות ב) חידש, שגר שמתגייר נעשים כל נכסיו הפקר ואחר כך זוכה בהם כשהוא ישראל, ולכן לא באו מטומאת נכרים לקדושת ישראל, כיון שרשות הפקר הפסיקה בינתיים. ועיי"ש ובמה שתמה עליו בספר גירות כהלכתה (פ"ח הערה יח).

מצות צדקה בפחות משוה פרוטה

כתב הרמב"ם (טוען ונטען פ"ג ה"ו), כל פחות משוה פרוטה אינו ממון ואין בית דין נזקקים לו. ודן בשו"ת תורה לשמה (סי' רלט), אם נאמר שמכיון שפחות משוה פרוטה אינו ממון, גם אם אחד נתן צדקה לעני פחות משוה פרוטה אין נתינה זו חשובה למצוה, או שמא חשובה מצוה כיון שהעני נהנה ממנה על כל פנים, והיא מצטרפת עם פרוטות אחרות שלו להחיותו. ואם נאמר שקיים בזה מצוה, יש להסתפק אם אחד נדר שמן למאור לנר התמיד שמדליקים לפני ארון הקודש בבית הכנסת, והוא דבר מועט שאינו שוה פרוטה, אם יש בזה מצוה.

והביא ראה לנידון זה מסוגייתנו, שאמר רבא שהתנא למד ממה שחס הכתוב על יולדת שהיא דלה ואין ידה משגת שיהיה קרבנה אחד משלושים ושנים מקרבן עשירות, כך חס הכתוב על דלי דלות שיהיה קרבנם אחד משלושים ושנים מקרבן דלות. והקשו בגמרא, שהרי קרבן דלות הוא כ"ד פרוטות, ואם כן קרבן דלי דלות הוא ג' רבעי פרוטה בלבד, ולמה צריך להביא פרוטה. ותירצו שבאמת מן הדין היה שיביא ג' רבעי פרוטה, אלא שאינו דרך ארץ להביא פחות מפרוטה למקום. ומבואר שגם בפחות מפרוטה יש מצוה, אלא שאין דרך ארץ להביאו. ועל פי זה כתב, שבמצות צדקה מקיימים המצוה גם בפחות מפרוטה, אבל המתנדב שמן לנר התמיד בפחות משוה פרוטה מלמדים אותו שיוסיף עליו להביא שיעור שוה פרוטה לפחות, שאין דרך ארץ להביא פחות מפרוטה, ואם עני הוא ואין ידו משגת להביא שיעור פרוטה, יש בידו מצוה גם אם נתן פחות מפרוטה.

ובשו"ת בית יצחק (או"ח סי' כא אות ב) צידד בתחילת דבריו שאין מקיימים מצות צדקה בפחות משוה פרוטה. ועל פי זה כתב לענין קופה של עניי ארץ ישראל, שכיון שבשעה שנותן צדקה לקופה זו ורוצה שיוזכו בה כל העניים, לא יגיע לכל אחד מהם שיעור פרוטה, א"כ אין מקיים בכך מצות נתינה, ובפרט בנדר ליתן צדקה אינו מקיים בכך נדרו. ודן אם שייך לומר שאין זוכים העניים במעות אלו עד שיצטרפו לשוה פרוטה, ואם יש לומר שאינו מקיים הנתינה רק כשבא ליד הגבאי ואז זוכה בפרוטה בשביל עני אחד [ועל פי זה דן להתיר לשנות את המעות לצרכים אחרים כיון שלא זכו בהם העניים עדיין, עיי"ש].

וכן נקט למעשה בצפנת פענח (מתנות עניים פ"ז ה"א) שמוכח בגמרא בכמה מקומות שאין נתינה בפחות משוה פרוטה, וכן הוא גם לגבי צדקה שנאמר בה נתינה [אך לענין הלא תעשה שאסור להתעלם מן הצדקה, נקט שגם אם נותן פחות משוה פרוטה ניצל מלאו זה]. וכן כתב בפרדס יוסף (ח"ב מילואים והערות לפרשת בראשית) שאין מקיימים המצות עשה שבצדקה בפחות משוה פרוטה.

אך בשו"ת מהרי"ל דיסקין (ח"א סי' כד) כתב, שבדאי גם בפחות משוה פרוטה מקיים מצות צדקה, וביאר שמה שכתב בשו"ע (יו"ד סי' רמט ס"ד) טוב ליתן 'פרוטה' לעני קודם כל תפילה, הוא רק לענין שטוב לעשות כן [אמנם שוב כתב שיש לפקפק בזה, ולומר שאם נותן פחות מפרוטה הרי זה מצוה אחרת של גמילות חסד בגופו ובאמת אינו מקיים בזה מצות צדקה]. וכן מסיק הבית יצחק בסוף דבריו, עיי"ש טעמו [והובאו דבריו בפניני הלכה מנחות (ס)].

שיעור פדיון חיוב חטאת

כתב הרמ"א (או"ח סי' שלד סכ"ו), מי שעבר וחילל את השבת צריך להתענות ארבעים יום שני וחמישי, ולא ישתה יין ולא יאכל בשר, ויתן במקום חטאת י"ח פשיטים לצדקה, ואם ירצה לפדות את התענית, יתן בעד כל יום שנים עשר פשיטים לצדקה.

והקשה במגן אברהם (ס"ק לד), שהרי בזבחים (מ.ח.) מבואר ששיעור חטאת הוא מעה [כמבואר בגמרא שם שהשיעור הוא דנקא, ופירש רש"י (שם ד"ה דנקא) שהיא שתות דינר, דהיינו מעה], וידוע שסלע הוא כ"ד מעה, ועל פי החשבון המבואר ברמ"א (יו"ד סי' שה ס"א) נמצא, שסלע הוא כ"ד מטבעות של 'גדולים פולניש', ואם כן מעה אחת היא 'גדול פולניש' אחד, והוכיח המגן אברהם מהפוסקים שכל פשוט הוא גדול פולניש וחצי, וא"כ נמצא ש"ח פשיטים הם כ"ז גדולים פולניש. וכתב המגן אברהם, שצריך לומר שהכל הולך אחר הטעם, וכיון שבזמנינו אי אפשר למצוא כבש בזול כל כך, בגדול פולניש אחד, לכן כתב הרמ"א להביא י"ח פשיטים, ובכל דור הולכים לפי שינוי המטבע באותו דור, וצריך ליתן כפי מה שקונים הפחות שבכבשים.

אך בשו"ע הרב (שם סכ"ח) שהיה אחר דורו של המגן אברהם, סתם וכתב שיתן י"ח פשוטים לצדקה במקום חטאת אם נתחייב בה, והוא שיעור סלע של תורה. וכתב בארץ צבי (פרומר, ח"א סי' סב ד"ה אך מ"ש) שמשמע שאינו סובר כהמגן אברהם שהוא תלוי בכל דור ודור בשיעור הכבשים, אלא לעולם צריך לתת כשיעור סלע של תורה. וביאר טעמו, משום שכן מפורש בסוגייתנו ששיעור חטאת הוא סלע, ואם כן מבוארים היטב דברי הרמ"א שנתן שיעור של י"ח פשיטים, ששיעורם כסלע של תורה, וזהו שיעור חטאת. ומה שהקשה המגן אברהם מהמבואר בזבחים ששיעור חטאת הוא מעה, כבר הקשו התוספות בכמה מקומות שלכאורה הוא סותר למבואר בסוגייתנו ששיעור חטאת הוא סלע, ובזבחים (שם ד"ה וחטאת) תירצו, שהיא מצוה מן המובחר להביא בסלע. ובסוגייתנו (ד"ה מכלל) תירצו כעין זה, שבחטאת יש שיעור מדרבנן, ולכן רגילות הוא שקונהו בסלע למצוה מן המובחר, ובפחות מכך די עד דנקא ובפחות מכך נקרא עבריין. ולפי כל התירוצים נמצא ששיעור סלע הוא שיעור חטאת, ולא משום שאין למצוא כבשים בפחות מכך, ואם כן גם בזמן הזה שיעור הכפרה הוא כסלע של תורה ולא כמחיר כבש בכל דור. ועיי"ש שחישב שיעור סלע לפי מטבעות זמנו.

ומסיק בארץ צבי, שעיקר התשובה היא מרירות והכנעה שיהיה לבו נשבר בקרבו על שחילל שבת קודש, ו'לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה' (תהלים נא יט), וכן כתב בשערי תשובה לרבינו יונה (ש"א אות יא-יב) שעיקר התשובה היא המרירות והיגון. וכן נכון מאוד שיקבל על עצמו מהיום שהוא והלאה לסייע לחברת שומרי שבת, וכעין מה שכתב רבינו יונה (שם אות מז) לענין עון חלול השם, שהתשובה ויסורים תולים ורק המיתה ממרקת, ומכל מקום כאשר האדם משתדל לתמוך ביד האמת, ויעזור אחריה ויתעורר בדבריה, והופיע אורו לעיני בני עמו, ויחזק ידי אנשי האמת ונשא ראשם, וכתות השקר ישפילם יגיעם עד עפר, הנה אלה דרכי קדוש ה' והוד והדר לאמונתו ועבודתו בעולם, ועוז ותפארת במקדש תורתו, על כן בהרבות פעליו לקדש את ה' ולעודד האמת להכין אותו ולסעדו, ונסלח לו מעון החילול עם התשובה, בשומו האמת לעומת אשמת החילול, מדת תשובתו נגד מדת משובתו. ואף כאן עסק שמירת השבת מתקן את אשר שחטא בחילול שבת.

כפתור השבת

שמן המשחה שעשה משה במדבר הרבה נסים נעשו בו מתחלתו ועד סופו

כתיב (בראשית לב כה) 'ויותר יעקב לבדו', פירש רש"י שכח פכים קטנים וחזר עליהם, כאשר יעקב שם האבנים מראשותיו והשכים בבוקר ומצאן אבן אחת, נתבצר לו כד של שמן, כאשר יצק מהשמן על ראש המצבה חזר הכד והתמלא, אז ידע יעקב שהכד מזומן לברכה ואמר שאין זה מן הראוי להניחו כאן, הוא השמן ממנו נמשחו המשכן וכל כליו אהרן ובניו והמלכים ועדיין כולו קיים, הוא כד השמן של הצרפתית שאמר לה אליהו (מלכים א יז יד) 'כד השמן לא תכלה' הוא 'אסוך השמן' של אשת עובדיה הנביא (מלכים ב' ד ב), כשראה יעקב אבינו שניסים כה רבים עתידים להיות בכד שמן זה סיכן עצמו והביאו.

(שפתי כהן, וישלח)

מלכי בית דוד מושחין ואין מלכי ישראל אין מושחין

כתיב (שמות ל לא) 'ואל בני ישראל תדבר לאמר שמן משחת קודש יהיה זה לי לדורותיכם', נראה דכוונתו על מי שיכול להמשך לדורות, אבל במי שאינו יכול להיות נמשך גדולתו לדורות בזה אינו נמשך בשמן המשחה, ומשום הכי אין מושחין אלא מלכי בית דוד בלבד, דמלכי ישראל אין יכולת להמשך מלכותו לדורות, וכמו שכתב רבינו משה בהלכות מלכים, (פ"א ה"ט) דרק עד ארבעה דורות כמו ביהוא. ולכך שאול נמשח משמן המשחה (עיי' רש"י ותוספות כריתות ה:) דהיה מלכותו נמשכת לדורות לולא חטא בגלגל כמו שאמר שמואל (שמואל א' יד), לכן מי שיכול להמשך גדולתו לדורות זה נמשח בשמן המשחה.

(משך חכמה, כי תשא)

משנגז ארון נגז צנצנת המן

'חכם מה הוא אומר מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקינו אתכם ואף אתה אמור כהלכות הפסח אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן' (הגדה של פסח), מובן על פי אומרם ז"ל (מכילתא בשלח יז) לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, שבזה יתכן הסבר השתוות גניזת ארון עם צנצנת המן כאומרם ז"ל משנגז ארון נגז צנצנת המן, כי לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, ולזה שפיר היו הקשורים גניזת ארון שבו התורה עם המן ודו"ק. ועל זה שואל החכם שאלת חכם, הלא מיציאת מצרים עד שקבלו התורה נצטוו גם כן בכמה מצות שהם מצות וחוקים ומשפטים, והאיך ומאין היה להם כח ועוז שיצווה להם מצות עדות חוקים ומשפטים, הלא עדיין לא נזדככו באכילת המן, והתורה לא ניתנה אלא לאוכלי המן, ועל זה משיבין לו תשובה נצחת כהלכות הפסח אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, בזה מעוטף גם כן תשובה על שאלתו שכן אחר הפסח לא הוצרכו להזדכך על ידי אכילת המן, שכן בעוגות שהוציאו ממצרים טעמו בהם טעם מן (קידושין לח.), והוי על ידי העוגות ממש כעל ידי אכילת המן, שלזה היה כח גם כן להצטוות במצותיה של תורה קודם אכילת המן, ודו"ק היטב.

(אור יצהר, הגדה של פסח)

ה.ס.ט.ו.ר.י.ה

חוברות ש"ס כ"ס 'עוז והדר'

חוברות מפוארות בפטנט ייחודי לנוחות הלימוד

חד וברור!

44 חוברות
בגובה 17 ס"מ בלבד!

מבצע מיוחד
לרגל ההוצאה
רק 299 ₪
במקום 400 ₪

להשיג בחנויות הספרים המובחרות
מוקד הזמנות: 1800-22-55-66

להגדיל תורה ולהאדירה